Téma 4.:

- **Vliv keltských příběhů**
  - přes (Malou) Bretagne a přes anglonormanský filtr
  - vznik severofrancouzského veršovaného “románu”

Jean Bodel, *La chanson des Saisnes* (Saxons), cca 1200

Ne sont que III matieres a nul home antandant,
De France et de Bretagne et de Rome la grant
Et de ces III matieres n'i a nule samblant.
Li conte de Bretaigne sont si vain et plaisant,
Cil de Rome sont sage et de san aprenant,
Cil de France de voir chascun jor apparent.

(... příběhy z Bretagne jsou smyšlené, ale svůdné,
římské jsou moudré a poučné,
ty francouzské se zdají pravdivější každým dnem...)

Tedy dle Harf-Lancnerové v
A companion to Chrétien de Troyes, s. 30

- francouzská látka
  - je epická, obsahuje “historickou pravdu”= “francouzskou” historii
- klasická (antická) látka
  - je poučná a naučná
- bretaňská látka
  - je oproti předešlým “vain et plaisant”= nekonstruuje slavnou minulost ani nepřináší ponaučení, nýbrž potěšení, neb je smyšlená (s velkou fantazií)

Dva zdroje “epické látky”

- chansons de gestes vyprávějí obvykle o Karlovi Velikém a o jeho vazalech
  - fr. Matiere de France
- Galský / keltský kulturní prostor poskytl vlastní literární témata
  - fr. Matiere de Bretagne

Kde tato “Bretagne”?

411 n.l. legie opouštějí Británii

poloromani zovaní Britové bojují s Pikty, Iry a posléze s Angly a Sasy

Bretonská látka

- nikoli všechny bretonské (tím méně keltské) legendy > především 2 témata
- navíc přizpůsobena dobové módě
  - přetlumočena Severofrancouzy (Anglonormané, Champágnci...)
  - okořeněna o ve Francii **již rozvinutou kurtoazii**

v Románii se stanou populárními

- 2 hlavní okruhy:
  - **Tristan a Isolda** (podobné téma má *Zlatovláska*)
    - Bédierův *Tristan*
  - **Artuš a rytíři kulatého stolu** (+ Merlin, Grál atd.) = bretonská látka
    - dotvořil ji Chrétien de Troyes
    - pozdní anglická adaptace Thomase Maloryho *Mort d'Artur* (dosti věrně převedena do filmu *Excalibur*).

Románští adaptátoři?

- Thomas
- Béroul
- Marie de France, mj. Chevrefoil
- Chrétien de Troyes
- a jiní...

- vše podstatné okolo 1160-1180

Chèvrefeuille =
Zimolez
(Lonicera)

Kdy do Románie?

- 6. stol. > Sasové okupují Anglii, keltští bardi syntetizují mýty o slavné minulosti
- okolo 7.-9. stol. složena *Historia Brittonum* pseudo-Nenniem
- 10. stol. > Artuš/ové národním hrdinou
- 11. stol. nový rozkvět písní bardů
- 1137 keltský bard Bledri přijíždí do Peitieu na dvůr Guilhema X.
- 1135 keltstý biskup Geoffroy z Monmouthu píše *Historia regum Britanniae*

Kdy do Románie?

- 1155 normanský klerik Wace ji přeloží do fr. pod názvem *Brut* pro Jindřicha II. Plantageneta (dedikoval jeho manželce Alienor Akvitánské)
- mezi 1160-1180 vznikají dvě verze tristanovské legendy (Béroul a Thomas)
- 1165-1170 skládá Chrétien de Troyes pro Marie de Champagne román *Erec a Enide*
- 1174 skládá *Perceval ou li Conte du Graal*

– 1150-1220 složena asi stovka artušovských románů v jazyce oil (1 dochovaný okc.: *Jaufré*)

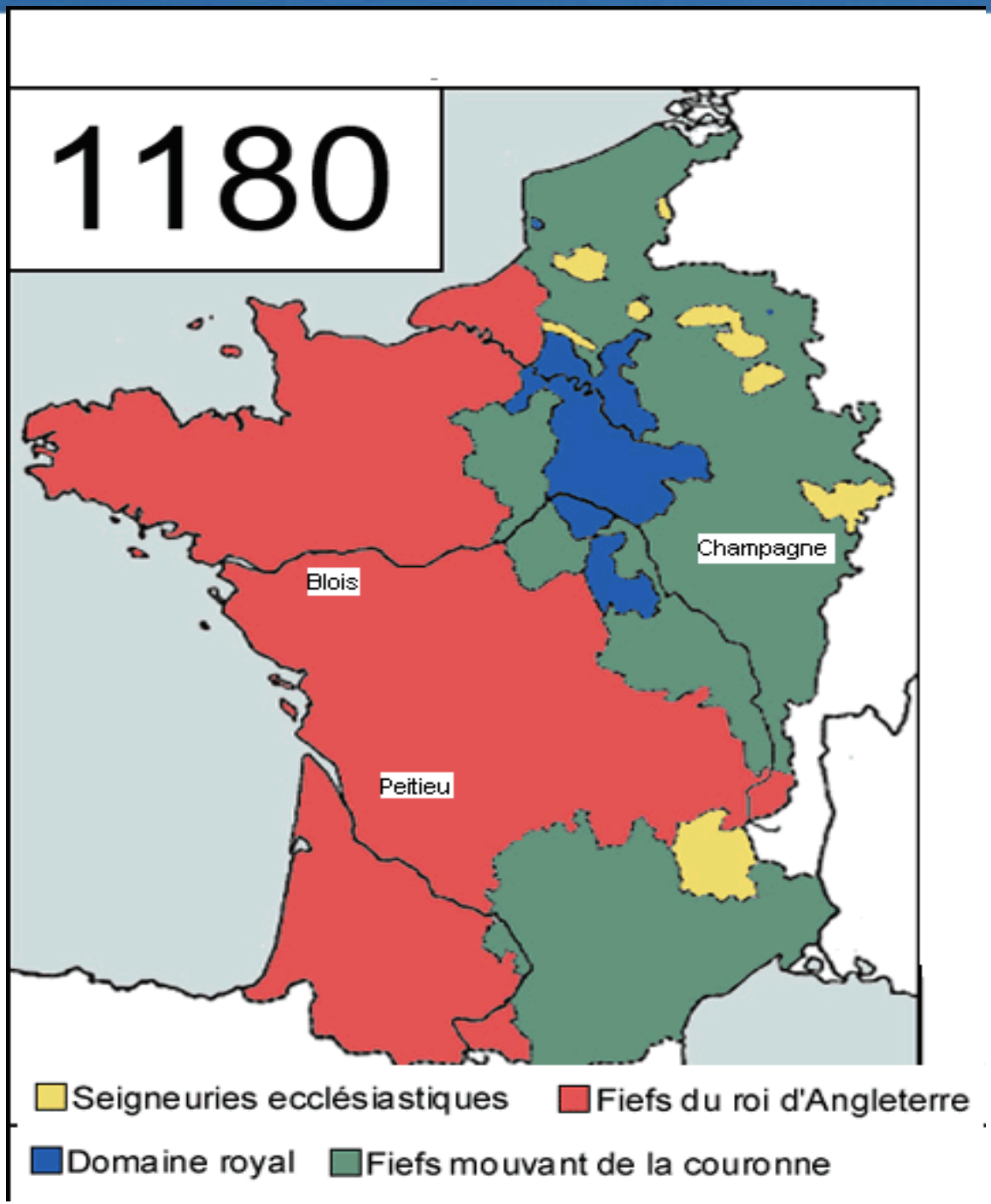
1180
Champagne
Blois
Peitieu
Seigneuries ecclésiastiques
Fiefs du roi d'Angleterre
Domaine royal
Fiefs mouvant de la couronne

zrod fr.“románu”

- Dle E. Baumgartner a Ch. Mela (POIRION, s. 98-100) > kořeny vyprávěcího žánru 12. století (ve Francii “roman”) ve dvou textech:
  - *Roman de Thebes (*asi 1150)
    - dle klasické tradice, *Thébaide* od Stacia
  - *Brut* (asi 1155)
    - Bretonská látka, překlad Monmouthovy *Historia regum Britanie*

“roman(z)” x román?

- “romanz” v uvozovkách, termín z oblasti oïl – nikoli žánr, který dnes píše Viewegh, ale původně:
  - převést do lidového jazyka, do románštiny “mettre en romanz”
- POZOR! Nepleťte se španělským termínem *romance* (krátké epické skladby) ani anglickou *romance* z doby romantismu

velký autor?

- Chrétien de Troyes (1130 - mezi 1180/1190)
  - autoři této doby (asi 12.-14. stol.) skládají ve vícero žánrech
  - nejen artušovské romány, ale také milostné písně (truvér), překládá z Ovidia (*Philomena*), veršuje hagiografický příběh v podobě řeckého románu (*Guillaume d'Angleterre*) a skládá řecko-východní “román” mísící byzantské reálie s artušovskými (*Cliges*)

dvorský mecenát

- Rita Lejeune (Role littéraire d'Aliénor..., *Cultura Neolatina*, 14, 1954, s. 5-57) > kuriozní, že důležité literární texty této doby vznikají v okolí Aliénor Akvitánské a jejích dcer:
- Aliénor Akvitánská (vnučka prvního trubadúra Guilhema)
  - Wace jí dedikuje *Bruta*, Benedkt ze Sainte-Maure Roman de Troie (1160-65) a další
- Dcery (s Ludvíkem VII.) Marie a Alix se vdají za hrabata ze Champagne a Blois
  - Marie & Chrétien de Troyes *Chevalier de la Charrette* (1177-78), *Conte du Graal* (1181-)...

spojení lásky a války

- *matiere de Bretagne* spojuje estetiku milostné lyriky (služba nedostižné paní z lásky) s estetikou hrdinského eposu (kde láska buď není nebo je podružná) do žánru,
  - kde krvavé bitvy sublimují do podoby “sportovních” turnajů nebo pohádkových zápasů s obry či s kouzelníky a vše se (většinou) děje pro získání přízně dámy

Prameny

- POIRON, Daniel, *Précis de littérature francaise du Moyen Age*, PUF, 1983.
- LAFONT, Robert, *Histoire et anthologie de la littérature occitane,* sv. I, Les Presses du Languedoc, 1997.
- VIŇA LISTE, José María, *Textos medievales de caballerías*, Cátedra, 1993.
- Film *Excalibur* (podle *Mort d'Arthur* od Maloryho)

Ústav romanistiky
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

kurz: Přehled vývoje románských literatur
rok: 2011/2012
přednáší: Josef Prokop

http://uro.ff.jcu.cz